

K R O N I K A   N A U K O W A

„Cykle ludzkiego życia – od narodzin do śmierci”,
wystawa Muzeum Historii w Katowicach
prezentowana przez Muzeum na Woli,
Oddział Muzeum Historycznego Miasta Stołecznego Warszawy,
ul. Srebrna 12, 21 stycznia – 6 marca 1999 r.

Dzięki współpracy Muzeum Historii w Katowicach i Muzeum na Woli została zaprezentowana w stolicy wystawa „Cykle ludzkiego życia – od narodzin do śmierci”, ukazująca obyczaje i życie codzienne mieszkańców Górnego Śląska od końca XIX do połowy XX wieku.

Ekspozycja, która latem 1998 roku prezentowana była w Muzeum Historii w Katowicach, jest zwięźczeniem kilkunastoletnich badań historyczno-entograficzno-socjologicznych prowadzonych na Górnym Śląsku przez dr Halinę Gerlich. Przedmiotem zainteresowań H. Gerlich, komisarza wystawy i autorki monografii¹, byli Ślązacy żyjący na styku dwóch światów, miejskiego i wiejskiego, mieszkańcy osad i osiedli przyzakładowych, leżących na skraju wielkiej aglomeracji.

W Warszawie przy przygotowaniu aranżacji ekspozycji z dr H. Gerlich współpracowały mgr mgr Jolanta Wiśniewska i Mariola Siennicka.

Na uroczystym otwarciu wystawy dyrektor Muzeum Historii w Katowicach Jadwiga Lipońska-Sajdak i dyrektor Muzeum na Woli Karol Morawski podkreślali, że współpraca między ośrodkami muzealnymi z tak różnych pod względem kulturowym i historycznym regionów Polski, jakimi są Górny Śląsk i Mazowsze, sprzyja przełamywaniu stereotypów i wzajemnemu poznawaniu dziedzictwa kulturowego.

Ekspozycja została podzielona, zgodnie z kolejnymi etapami życia ludzkiego, na cztery tematyczne obrazy:

- na progu życia (brzemienność, poród, chrzest dziecka, pierwsze miesiące życia),
- odkrywanie świata (dzieciństwo, nauka, wchodzenie młodego człowieka w dorosłe życie),
- dojrzałość (praca, małżeństwo),
- starość (choroby, śmierć, obrzędy związane z uroczystościami pogrzebowymi).

Zaprezentowany obraz życia codziennego mieszkańców Górnego Śląska z przełomu wieków charakteryzuje jednolitość i spójność, wynikająca z jednorodności etnicznej, religijnej, społecznej, a także niejednokrotnie zawodowej (rodziny pracowników kopalni, hut). Ekspozycja, prezentująca przedmioty i fotografie pochodzące z kilku muzeów miast śląskich (Katowic, Bytomia, Raciborza, Rybnika, Świętochłowic, Zabrze), Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie oraz od osób prywatnych, ukazała bogactwo zwyczajów i obrzędów charakterystycznych dla kultury plebejskiej Górnego Śląska z przełomu wieków i pierwszej połowy wieku XX.

Charakterystycznym rysem wystawy była dbałość dr H. Gerlich o szczegóły, o jak najpełniejsze przedstawienie materialnej i obyczajowej sfery życia Ślązaków. W części poświęconej pierwszemu etapowi życia oprócz łóżeczka dziecinnego i wózka pokazane zostały nie tylko ubranka i zabawki dziecięce, ale także rzeczy związane z porodem (narzędzia lekarskie, tasiemki identyfikacyjne) i przedmioty codziennego użytku: wanienska, nocniczek, meble dziecinne. Obyczajem związanym z przekroczeniem przez dziecko progu szkoły było obdarowywanie

---

¹ H. Gerlich, *Cykle ludzkiego życia*, Katowice 1998.

siedmiolatka papierowym rogiem obfitości z łakociami, tzw. tytką. Taka tytka i zdjęcia pierwszoklasistów z „rogiem obfitości” zostały także przedstawione na wystawie.

Kolejny etap ludzkiego życia ilustrowany na wystawie bogatym zbiorem zdjęć to dorosłość. Ekspozyty zgromadzone w tej części wystawy pozwoliły na zapoznanie się z obrzędami zaślubin, uroczystym obchodzeniem rocznic ślubu, ceremoniami, przedmiotami użytku codziennego. Oprócz kolekcji fotografii zaprezentowano ślubne suknie panny młodej (tradycyjny śląski strój panny młodej to czarna, skromna sukienka), druhen, pana młodego, wianki ślubne, obrączki mirtowe, którymi dokonywano uroczystości zaślubin przemieniając dwie obrączki nad głowami nowożeńców.

Ostatni etap życia ludzkiego – starość i śmierć – został zilustrowany materiałem fotograficznym i przedmiotami otaczającymi człowieka w ostatniej fazie życia i po śmierci.

Olga Miriam Przybyłowicz
(Warszawa)